

Євгенія Проворова, докторант
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова

ІННОВАЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В ПРАКСЕОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ

***Анотація.** У статті проаналізовано проблему методичної підготовки майбутнього учителя музики на основі праксеологічного підходу, який в контексті викликів ХХІ століття визначає її інноваційну спрямованість; представлено інтерпретацію базових термінів і понять терміносистеми методичної підготовки майбутнього вчителя музики; визначено, які соціально-педагогічні явища і процеси визначають інноваційну спрямованість методичної підготовки майбутнього вчителя музики в праксеологічному вимірі; визначено, які інноваційні процеси найбільшою мірою сприяють розвитку теорії і методики музичної освіти.*

***Ключові слова:** інновації в освіті, педагогічна праксеологія, професійна підготовка.*

Проблема методичної підготовки майбутнього вчителя музики завжди поєднувала в собі елементи науковості й мистецтва і була складним процесом. Сьогодні вона ще більш ускладнюється викликами ХХІ століття - постійним розширенням інформаційного поля, розвитком інноваційних технологій у системі неперервної професійної мистецької освіти, реформуванням вищої педагогічної освіти і музичної зокрема.

Актуальність і доцільність дослідження означеної проблеми зумовлені необхідністю критичного осмислення інноваційної спрямованості методичної підготовки майбутнього вчителя музики в праксеологічному вимірі.

Аналіз досліджень і публікацій свідчить про підвищений інтерес науковців і науково-педагогічних працівників до теоретичної і методичної

підготовки майбутніх учителів музики (І. Гадалова, С. Горбенко, В. Кузьмічова, Л. Масол, О. Михайличенко, О. Олексюк, В. Орлов, Г. Падалка, Т. Рейзенкінд, О. Рудницька, Т. Танько, В. Шульгіна, О. Щолокова, О. Цвігун та ін.). У контексті сучасної філософії освіти наукові дослідження проблем мистецької освіти вченими і практиками розглядаються як спеціально відібрана й науково опрацьована пріоритетна складова педагогічної практики, яка базується на духовності й загальнолюдських цінностях.

Метою статті є аналіз проблеми організації й здійснення методичної підготовки майбутнього вчителя музики в праксеологічному вимірі, який у контексті викликів ХХІ століття визначає її інноваційну спрямованість. Означену мету конкретизовано в таких завданнях:

1. Здійснити аналіз базових термінів і понять дослідження.

2. За результатами вивчення означеної проблеми в психолого-педагогічній, науково-методичній літературі визначити, які соціально-педагогічні явища і процеси визначають інноваційну спрямованість методичної підготовки майбутнього вчителя музики в праксеологічному вимірі.

3. З'ясувати, які інноваційні процеси, що відбуваються в музичній освіті, найбільшою мірою сприяють розвитку її теорії і методики.

З огляду на вищезначені завдання розглянемо сутність таких ключових понять, як: «інновації в освіті», «педагогічна праксеологія», «музично-педагогічна освіта», «професійна підготовка», оскільки культура сприйняття і розуміння сутності проблеми дослідження зумовлюється і залежить від їх кваліфікованого аналізу.

Зокрема, поняття «інновації в освіті» розглядається як процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану [3, С. 338].

Похідним поняття «праксеологічний вимір» є поняття «*праксеологія*», яке вперше використано в кінці ХІХ ст. Л. Еспінасом, французьким істориком і філософом. Ученому належить ідея створення наукової

дисципліни про чинники підвищення ефективності дій та їх користі. Означене поняття походить від грецького *praxis* (дія, практика) і латинського *praxeus* (дія, дійство). У буквальному значенні праксеологія розглядається як «знання про дії», пізнання практики в її філософському розумінні, отримання загальної інформації про людську діяльність. Як для практики, так і для професійного розвитку суб'єктів діяльності надзвичайно важливим є вивчення механізмів практичної реалізації (здійснення) дії та отримання її результатів.

Дослідники означеного феномену стверджують, що праксеологія є основою аналізу будь-якого виду педагогічної діяльності. Вона відповідає на питання: «Як можна зробити будь-яку свою дію вмілою, продуктивною такою, що забезпечить запланований результат». [9, С. 5-7]. У межах праксеології як загальної теорії педагогічної діяльності необхідно критично осмислити проблеми методичної підготовки майбутнього вчителя музики, зокрема проблему формування професійних дій та організації цілеспрямованої раціональної результативної діяльності.

Поняття «музично-педагогічна освіта» пов'язане з певним типом навчально-виховного закладу, який здійснює музично-педагогічну підготовку майбутнього вчителя музики [6, С. 5]. Його сутність «... розглядається і в аспекті діяльності музично-педагогічних факультетів вищих педагогічних навчальних закладів» [7, С. 14]. Властивості й ознаки поняття «підготовка» конкретизується через аналіз поняття «професійна підготовка» та поняття «методична підготовка», яке за змістом є значно вузким. У Законі України «Про вищу освіту» поняття «професійна підготовка» розглядається «як здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю» [2].

Професійні знання і практичний досвід майбутнього вчителя музики формують кваліфікацію і відповідний рівень його професійної підготовки, необхідний для виконання трудових функцій. Поняття «професійна підготовка» тлумачать і як професійну (спеціальну) освіту, яку отримують в результаті самоосвіти чи навчання в системі професійної освіти [1, с. 103]. Професійна підготовка включає низку компонентів, зокрема таких, як:

позитивне ставлення до професії; риси характеру, адекватні вимогам певної професії, здібності та мотивації; необхідні знання, вміння і навички; стійкі, професійно важливі особливості сприйняття, уваги, мислення, емоційних процесів [8].

Критичне осмислення сутнісних ознак і властивостей вищезазначених базових термінів і понять терміносистеми професійної мистецької освіти показав, що наявність різних тлумачень пояснюється їх методологічною специфікою: складністю вимірювання їх ознак і властивостей, принциповою неповторністю та унікальністю умов організації цілеспрямованої раціональної та результативної діяльності вчителя музики – психолого-педагогічних, організаційних, методичних.

У контексті євроінтеграційних освітніх процесів зміст професійної мистецької освіти має носити практико орієнтований, діяльнісний характер. Як свідчать результати педагогічної практики функціональне призначення мистецької освіти реалізується через діяльність - унікальну філософську категорію, визначальну властивість педагогічної науки.

Загальновідомо, що свідомо людська діяльність має давню історію. Знання, ідеї, погляди й уявлення про мистецьку діяльність, що її супроводжували, також мають історичні межі. У контексті означеного дослідження інноваційний розвиток вищої педагогічної освіти і мистецької зокрема потребує вивчення їх досягнень в праксеологічному вимірі.

Імперативом педагогічної діяльності майбутнього вчителя музики на засадах праксеологічного підходу є проста істина: щоб педагогічна діяльність була успішною, результативною, потрібно багато знати, багато і наполегливо вчитися. У процесі методичної підготовки майбутнього вчителя музики має бути відпрацьована технологія пошуку інноваційних знань, які формують інтерес до педагогічної діяльності і продукують інноваційні ідеї.

З огляду на заявлене заслугоує уваги вивчення українського і зарубіжного інноваційного досвіду. В Україні новації в системі неперервної педагогічної освіти вчителів музики та образотворчого мистецтва на межі XXI століття були зумовлені перманентними шкільними реформами, що активізували процес інтеграції навчальних предметів образотворчого циклу

та актуалізували нагальну потребу у формуванні у фахівців означених спеціальностей додаткових компетенцій. Так відповідно до нових державних стандартів базової й повної середньої освіти у старших класах загальноосвітніх навчальних закладів було введено новий предмет «Художня культура», започатковано експеримент з упровадження в 1-8-х класах інтегрованого курсу «Мистецтво».

Курсову перепідготовку вчителів музики та образотворчого мистецтва здійснював Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти (ЦППО) за трьома модулями – соціально-гуманітарним, професійним і діагностично-аналітичним. Навчально-тематичний план і освітньо-професійна програма підвищення кваліфікації вчителів художньо-естетичного профілю з мистецтва (укладач П.М. Масол) орієнтовані на «... опанування вчителями: основ інноваційної педагогіки та сучасної психології; методики викладання предмета «Мистецтво»; медіа технологій (теле-, відео-, аудіовізуальних, комп'ютерних), практичного досвіду інтегрованого викладання мистецтва» [4, С. 56-60].

У контексті досліджуваної проблеми заслуговують уваги інноваційні ідеї європейської музичної спільноти, зокрема ідея польських учених щодо підготовки універсального вчителя музики, ідея німецьких і польських учених щодо формування музикотерапевтичних і соціально-реабілітаційних компетенцій майбутніх учителів музики та ідея щодо застосування інноваційних музичних технологій у роботі зі слухачами Університетів третього віку.

Серед інноваційних технологій, що використовуються в процесі підготовки фахівців із музичної освіти, набуває актуальності технологія активного слухання музики Батті Штраус. Її сутність проявляється через слухання музичних творів і внесення в означений процес ігрових елементів. Слухання музики супроводжується рухами, грою на елементарних музичних інструментах, наспівуванням, мелоречитативом і жестикуляцією [10, С. 194].

У зв'язку з глобалізацією й інтернаціоналізацією системи вищої освіти інноваційну спрямованість методичної підготовки вчителя музики в праксеологічному вимірі визначає також ідея включення музики інших

культур. Шість ступенів мультикультуралізму, виокремлені Д. Еліотом за результатами аналізу американської концепції мультикультурної музичної освіти, визначають інноваційну спрямованість теорії і методики музичної освіти. Це такі, як: асиміляція (ця модель культивує західноєвропейську класичну музику різних історичних епох); фузія – поглинання (ця модель обмежує застосування етнічної музики західних композиторів); відкрите суспільство (відповідно до цієї моделі музика аналізується в контексті великих соціальних груп і тлумачиться як індивідуальний засіб виразу без дотримання музичних традицій); обмежений мультикультуралізм (відповідно до цієї моделі навчальна програма, яка передбачає вивчення західної музики, доповнюється вивченням музики однієї чи двох культур); модифікований мультикультуралізм (відповідно до цієї моделі в навчальну програму включаються кілька видів музики з урахуванням національних особливостей і релігійних уподобань; музичні твори вивчаються з дотриманням методики, що закріпилася в західноєвропейській педагогіці); динамічний культуралізм (відповідно до цієї моделі використовується широкий обсяг (світового рівня) видів музики, багато елементів модифікованих мультикультурних загальноприйнятих на Заході підходів до музичного мистецтва).

У праці «Musik Matters A New Philosophy of Musik Education» Д Еліот пропонує вчителям застосовувати практичну філософію музичної освіти, яка базується на ідеї мультикультуралізму. Ученим мультикультурна освіта тлумачиться як гуманістичне виховання, яке сприяє формуванню культурних цінностей і сприяє глибокому пізнанню себе через розумінні інших [4, С. 96-97].

Інноваційну спрямованість методичної підготовки майбутнього вчителя музики в праксеологічному вимірі визначає й упровадження мультимедійних технологій у їхню музично-педагогічну освіту. У розвинених європейських країнах у загальноосвітніх навчальних закладах музичні заняття - комп'ютеризовані. За цієї обставини в процесі методичної підготовки майбутніх учителів музики навчають створювати інтерактивні музичні мультимедійні програми, користуватися електронними дидактичними засобами та ресурсом Інтернет. В Україні інноваційні засоби

навчання музиці у загальноосвітніх навчальних закладах не набули масового застосування за браком матеріально-фінансового забезпечення системи освіти. Не дивлячись на це музично-педагогічні факультети мають надати майбутнім учителям музики належну методичну підготовку щодо досконалого володіння комп'ютерними технологіями.

Вивчаючи дослідження вчених і практиків, ураховуючи конкретну ситуацію і нові задачі, що стоять перед системою мистецької освіти, необхідно вивчати й упроваджувати інноваційні технології в систему методичної підготовки майбутнього вчителя музики та науково обґрунтувати їх творчу й активну роль. Ініціатором реалізації цього процесу мають виступити суб'єкти освітньої діяльності - викладачі і студенти, які не повинні копіювати інновації механічно, а критично їх оцінювати, відбирати найбільш ефективні, адаптувати їх до певних умов навчання, а головне – продукувати нові знання та активно використовувати в процесі методичної підготовки майбутніх учителів музики до організації й здійснення педагогічної діяльності.

Наукові висновки, зроблені за результатами досліджуваної проблеми, багато в чому визначаються об'єктивним станом процесу методичної підготовки майбутнього вчителя музики на засадах праксеологічного підходу, досвіду і знань дослідників означеної проблеми та проблем педагогічної прогностики. Варто відмітити, що наукове узагальнення й оцінювання рівня розвитку української й зарубіжної теорії і методики мистецької освіти сприятимуть удосконаленню методичної підготовки майбутнього вчителя музики в праксеологічному вимірі.

У процесі вирішення методологічних проблем професійної підготовки майбутнього вчителя музики в праксеологічному вимірі доцільно використовувати не лише праксеологічний підхід, а й інші наукові підходи з урахуванням їх функціонального призначення. Зокрема, системний підхід сприятиме виявленню механізму розвитку теорії і методики музичної освіти; діяльнісний - осмисленню в праксеологічному вимірі інноваційних процесів, що відбуваються в музичній освіті; особистісний (в якості методологічного інструментарію) - формуванню суб'єктної позиції майбутніх учителів музики

в процесі їхньої методичної підготовки; синергетичний - закріпленню наукової позиції щодо уявлень про методичну підготовку майбутнього вчителя музики на засадах праксеологічного підходу як взаємодію складних підсистем, здатних до самоорганізації; міждисциплінарний - стане методологічним імперативом у процесі досягнення визначеної мети через застосування філософських, психологічних, педагогічних, соціологічних форм організації наукового пізнання - наукових ідей, концепцій, положень, принципів тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване навчання: Науково-методичний посібник / Іван Дмитрович Бех. - К.; ІЗМН, 1998. - 216 с.
2. Закон України «Про вищу освіту» // Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. - К.: Юрінком Інтер, 2008. - 1040 с.
4. Масол Л. М. Навчально-тематичний план та освітньо-професійна програма підвищення кваліфікації вчителів художньо-естетичного профілю з мистецтва // Л.М. Масол. Мистецтво та освіта: науково-методичний журнал. - 2004. - №4 (34). - С. 56-60.
5. Ніколаї Г.Ю. Сучасні концепції музичного виховання на Заході // Г.Ю. Ніколаї Сучасні педагогічні технології / За ред. І.О. Захарової. - Суми: РІВВ СДАУ, 2001. - 96-97.
6. Танько Т.П. Музично-педагогічна освіта в Україні / Т.П. Танько - Х.: Основа, 1998. - 192 с.
7. Черкасов В.Ф. Становлення і розвиток музично-педагогічної освіти в Україні (1962-1991 рр.) / В.Ф. Черкасов. Монографія. - Кіровоград: «Імекс ЛТД», 2008. - 376 с.
8. Дьяченко М.И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандибович. - Минск: ЕГУ, 1976. - 176 с.

9. Колесникова И.А. Педагогическая праксеология: учеб. пособие для студентов высш. пед. учебных заведений / И.А. Колесникова, Е.В. Титова. - М.: Изд. Центр «Академия», 2005. - 256 с.

10. Zylka K. Praktyczne wykorzystanie metody muzyki w szkole podstawowej wedlug Batii Strauss // Nauczyciel Szkola. - 2001. - № 3-4. - S. 194.

ИННОВАЦИОННАЯ НАПРАВЛЕННОСТЬ МЕТОДИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ МУЗЫКИ В ПРАКСЕОЛОГИЧЕСКОМ ИЗМЕРЕНИИ

Анотация. В статье проанализировано проблему методической подготовки будущего учителя музыки на основании праксеологического подхода, который в контексте вызовов XXI столетия определяет ее инновационную направленность; представлено интерпретацию базисных терминов и понятий терминосистемы методической подготовки будущего учителя музыки; определено, какие социально-педагогические явления и процессы определяют инновационную направленность методической подготовки будущего учителя музыки в праксеологическом измерении; определено, какие инновационные процессы наиболее способствуют развитию теории и методики музыкального образования.

Ключевые слова: инновации в образовании, педагогическая праксеология, профессиональная подготовка.

INNOVATIVE ORIENTATION OF FUTURE MUSIC TEACHERS METHODICAL TRAINING IN PRAXEOLOGICAL DIMENSION

Abstract. The problem of future teacher of music methodical preparation based on the praxeological approach in the context of the XXI century challenges which define its innovative orientation is analyzed in the article; an interpretation of basic terms and terminology concepts of methodical preparation of future teacher of music is presented; the social and educational phenomena and processes which determine the orientation of innovative methodological training of future teachers of music in praxeological direction is determined; the most

innovation processes, that assist to the development of theory and methodology of music education is determined.

Keywords: *innovations in education, teaching praxeology, professional training.*

LITERATURE

1. Bech I. D. Personality-oriented education: Scientific and methodological handbook / John D. Bech. - K. ; IZMN, 1998. - 216 p.
2. Law of Ukraine «On Higher Education» // The Verkhovna Rada of Ukraine (The Supreme Council of Ukraine): official website. - [Electronic resource]. - Access: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
3. Encyclopedia of Education / Acad. of Edu. Sciences of Ukraine; Chief Ed. V. Kremen. - K. : Yurinkom Inter, 2008. - 1040 p.
4. Masol L. Training and thematic plan with educational and vocational teacher training program of artistic and aesthetic profile of the arts // L. Masol. Arts and education: scientific and methodological magazine. - 2004. - №4 (34). - P. 56-60.
5. Nikolai G. Modern concepts of musical education on West // GU Nikolai modern educational technology / Ed. I. Zakharova. - Amounts: RIVV SDAU, 2001. - P. 96-97.
6. Tan'ko T. Musical-pedagogical education in Ukraine / T. Tan'ko. - H.: Basis, 1998. - 192 p.
7. Cherkasov V. Formation and development of musical pedagogical education in Ukraine (1962-1991) / V. Cherkasov. Monograph. - Kirovograd "Imex Ltd", 2008. - 376 p.
8. Dyachenko M. Psychological problems of readiness for activity / M. Dyachenko, L. Kandybovych. - Minsk: Jehu, 1976. - 176 p.
9. Kolesnikova I. Pedagogical praxeology: Manual for students of Higher pedagogical establishment / I. Kolesnikov, E. Titov. - M. : Publishing. Center "Academy", 2005. - 256 p.
10. Zylka K. Praktyczne wykorzystanie metody musiki w szkole podstawowej wedlung Batii Strauss // Nauczyciel Szkola. - 2001. - № 3-4. - S. 194.